

Asia: VN/13118/2024

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kanta-Hämeen hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitykseen koskien vuonna 2025 voimaantulevan kotoutumislain muuttamista.

Esityksellä lyhennettäisiin pakolaistaustaisten ja heihin rinnastettavien sekä tilapäistä suojelua saavien henkilöiden toimeentulotuen valtionkorvusaikaa kolmesta vuodesta yhteen vuoteen. Korvausajan lyhentämisen perusteena on julkisen talouden säästö. Esityksperusteluissa todetaan, ettei säästötoimella ole heikentävää vaikutusta hyvinvointialueen talouteen, mikäli sosiaali- ja terveydenhuollon palveluilla sekä kotoutumista ja työllistymistä edistävillä toimilla pystytään vähentämään korvausten piirissä olevien toimeentulotukiriippuvuutta. Toisaalla esityksperusteluissa todetaan, ettei esityksellä voida arvioida olevan pakolaistaustaisten henkilöiden työllistymistä edistäviä vaikutuksia tai näiden vaikutusten voidaan arvioida olevan erittäin vähäisiä.

Esitys tulee toteutuessaan heikentämään hyvinvointialueiden taloutta. Pakolaistaustaisten ja muiden henkilöryhmään kuuluvien, jatkuvalla A-oleskeluvalla oleskelevien alkuvaiheen toimeentulotukiriippuvuutta on mahdollista vähentää nopealla ohjaamisella työllistymistä edistävien toimenpiteiden – kuten kotoutumiskoulutuksen - piiriin, jolloin toimenpiteisiin osallistumisen ajalta henkilöille voidaan ensisijaisena etuutena maksaa työmarkkinatukea ja tällä keinoin vähentää alkuvaiheen riippuvuutta toimeentulotuesta. Työmarkkinatuella siirtäminen voi vähentää kuntien osuutta Kelan myöntämästä perustoimeentulotuesta, mutta vaikutus hyvinvointialueen myöntämän harkinnanvaraisen toimeentulotuen määrään on vähäisempi, tämän ollessa tiiviimmin sidoksissa perustoimeentulotukeen oikeutettujen talouksien määrään yksittäiselle henkilölle myönnetyn perustoimeentulotuen summamäärään sijasta.

Tilapäistä suojelua saavien, B-oleskeluluvalla oleskelevien riippuvuutta toimeentulotuesta ei voida lyhyellä aikavälillä (1 vuosi) vähentää työllisyyttä edistävien toimenpiteiden piiriin pääsyä nopeuttamalla, koska henkilöille ei synny oikeutta työmarkkinatukeen ilman edeltävää Suomessa tai EU-alueella kertynyttä työhistoriaa. B-luvalla oleskelevien riippuvuutta toimeentulotuesta voidaan vähentää ainoastaan varsinaisen työllistymisen avulla. Kuten esityksessäkin todetaan, vaikka tilapäistä suojelua saavat vaikuttavat työllistyvän keskimäärin nopeammin kuin muut pakolaistaustaiset, heidän työllisyysasteensa on ollut vain noin 20–30 prosenttia.

Hyvinvointialueen järjestämisvastuulle ei kuulu palveluita, joilla voidaan suoraan vaikuttaa henkilöiden työpaikan löytämiseen, työllistymisen edellyttämän kielitaidon saavuttamiseen tai suomalaisen työelämän pelisääntöihin liittyvän osaamisen kehittymiseen. Epäselväksi siten jää, mitkä olisivat hyvinvointialueen keinot B-luvalla oleskelevien työllistymisen edistämiseksi ja esityksen taloutta heikentävän vaikutuksen torjumiseksi. Muutosesitys on myös ajoitukseltaan hankala, ottaen huomioon, että valtaosa toimeentulotukikorvauksen henkilöpiiriin tällä hetkellä kuuluvista on B-luvalla maassa oleskelevia henkilöitä. Tältäkin osin esityksen heikentävä vaikutus hyvinvointialueen talouteen on ilmeinen.

Pitkällä aikavälillä tulee panostaa kotoutumisen tuesta vastaavien viranomaisten toimenpiteiden oikea-aikaisuuteen ja vaikuttavuuteen. Tämä tapahtuu esimerkiksi kotoutumissuunnitelmayhteistyötä tehostamalla. Hyvinvointialueen tehtävänä on tuoda kotoutumissuunnitelman laatimisen yhteydessä tietoon sellaiset henkilön tilanteeseen vaikuttavat seikat, jotka vaikuttavat muiden viranomaisten toimenpiteiden järjestämiseen. Tällaisia seikkoja voivat olla henkilön heikko terveydentila, raskas ja aikaa vievä sote-palvelujen käyttötarve sekä lasten etu silloin kun on kyse alaikäisten lasten vanhemmista.

Kunnan paine kiihdyttää työllistämistoimenpiteiden järjestämisvauhtia taloudellisten menetysten pelossa, voi pahimmillaan heikentää sote-palvelujen vaikuttavuutta erityisen haavoittuvassa asemassa olevien kotoutujien, kotoutujaperheiden ja -lasten osalta. Tämä aiheuttaa pidemmällä aikavälillä lisää julkisia menoja. Lapsen etuun perustuva toimenpiteiden ajoittaminen voi johtua esimerkiksi intensiivisen perhetyön tarpeesta taikka lasten palvelujen käyttämiseen vaadittavasta vanhemman ajallisesta panoksesta. Hallituksen esitys ei sisällä lapsivaikutusten arviointia.

Hyvinvointialueen keinovalikoima henkilöryhmän toimeentulotukiriippuvuuden vähentämiseen pitkällä aikavälillä rajautuu henkilöryhmälle järjestettävien sosiaali- ja terveystalouden tehostamiseen sekä toimivaan kotoutumissuunnitelmayhteistyöhön kuntien kanssa. Toimeentulotukiriippuvuuden vähentämiseen lyhyellä aikavälillä (1 vuodessa) ei hyvinvointialueen palveluilla ole mahdollista vaikuttaa.

Henkilöillä, joiden keskeisenä työllistymisen esteenä ovat nimenomaan terveydentilaan tai sosiaalisiin olosuhteisiin vaikuttavat seikat, on tyypillisesti pitkäkestoinen ja raskas palveluntarve.

Henkilöryhmän sote-palvelujen tehostamista ei edesauta hyvinvointialueen palvelujen järjestämiseen käytettävissä olevan rahoituksen kiristäminen.

Vuonna 2025 voimaantuleva kotoutumislaki laajentaa kohderyhmää, jolle kotoutumissuunnitelma on laadittava monialaisena kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyönä. Kohderyhmä korreloi pitkälti toimeentulotukikorvauksen henkilöryhmää. Hyvinvointialueen myöntämää harkinnanvaraista toimeentulotukea voidaan käyttää myös monialaisen kotoutumissuunnitelman toteuttamisen välineenä esimerkiksi tilanteissa, joissa työmarkkinoiden ulkopuolella olevan kotoutujan osallistuminen kunnan kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin edellyttää matkakustannusten korvaamista haja-asutusalueilla. Monialaisen kotoutumissuunnitelman enimmäiskesto ilman keskeytyksiä on kaksi vuotta. Toimeentulotuen korvausajan lyhentäminen yhteen vuoteen toisi hyvinvointialueen rahoitettavaksi entistä suuremman osuuden monialaisten kotoutumissuunnitelmien toteuttamisen kustannuksista. Tästäkin näkökulmasta esityksen heikentävä vaikutus hyvinvointialueiden talouteen on ilmeinen.

Kanta-Hämeen hyvinvointialue vastustaa esitystä toimeentulotuen korvausajan lyhentämiseksi kolmesta yhteen vuoteen. Esitykseen kotoutumislain ruotsinkielisen kieliasun korjaamiseksi ei ole lausuttavaa.

Elo Milla

Kanta-Hämeen hyvinvointialue - Kotoutumista edistävät sote-palvelut,
kotoutumispalvelujen päällikkö Milla Elo